

Značaj i primjena normativne kontrole u savremenim bibliotečkim katalozima: sa kratkim osvrtom na uvođenje normativne kontrole ličnih imena u sistem COBISS.CG

The characteristics and use of authority control in contemporary library catalogues: a brief overview of the implementation of authority control of personal names in the COBISS.CG system

Vjenceslava Ševaljević¹

SAŽETAK: Rad opisuje i ističe značaj normativne kontrole ličnih imena u razvoju bibliotečkih kataloga. U uvodnom dijelu rada predstavljen je istorijski pregled razvoja normativne kontrole u svjetskom bibliotekarstvu, najvažnije bibliotečke konferencije koje su razmatrale ovu tematiku, kao i način funkcionisanja normativne kontrole u svijetu i u bibliotečko-informacionim sistemima koji djeluju na platformi COBISS. U radu je opisan i cjelokupni proces stvaranja crnogorske normativne datoteke ličnih imena, njen značaj za katalogizaciju i razvoj univerzalne bibliografske kontrole, kao i crnogorsku bibliotečku zajednicu. CONOR.CG se razvija u skladu sa *Uputstvima za normativne zapise i uputnice* (GARR) u COMARC/A formatu za normativne zapise. Format pripada porodici COMARC, kao i format za bibliografske zapise COMARC/B na kojima je zasnovan uzajamni katalog COBIB.CG. Odrednica normativnih zapisa izrađuje se primjenom nacionalnih kataloških pravila PPIAK. Normativna kontrola ličnih imena u sistemu COBISS.CG, u kojem se upotrebljavaju jedinstvene odrednice na ćirilničnom i na latiničnom pismu, temelji se na implementiranom standardnom modelu bibliografskih i normativnih zapisa sa paralelnim poljima.

KLJUČNE RIJEČI: normativna kontrola, lična imena, normativna datoteka, COBISS, CONOR.CG

ABSTRACT: The paper describes and emphasizes the importance of authority control for personal names in the development of library catalogues. The introductory part of the paper presents a historical overview of the development of authority control in world librarianship, the most important library conferences that dealt with this topic, as well as the way authority control functions in the world and in library-information systems operating on the COBISS platform. The paper also describes the entire process of creating the Montenegrin authority file of personal names, its importance for cataloguing and the development of universal bibliographic control and the Montenegrin library community. CONOR.CG is developed in accordance with the *Guidelines for Authority Records and References* (GARR), in the *COMARC/A Format for Authorities Data*. The format belongs to the COMARC family, as well as the format for bibliographic data COMARC/B on which the mutual catalogue COBIB.CG is based. The index of authority records is created by applying the national cataloguing rules PPIAK. Authority control of personal names in the COBISS.CG system, in which unique headings are used in Cyrillic and Latin letters, is based on the implemented standard model of bibliographic and authority records with parallel fields.

KEYWORDS: authority control, personal names, authority file, COBISS platform, CONOR.CG

---

¹ Vjenceslava Ševaljević, Nacionalna biblioteka Crne Gore »Đurđe Crnojević«, Cetinje, Crna Gora, vjenceslava.sevaljevic@nb-cg.me.

IZVLEČEK: V prispevku je opisan in izpostavljen pomen normativne kontrole za osebna imena pri razvoju knjižničnih katalogov. V uvodnem delu prispevka je predstavljen zgodovinski pregled razvoja normativne kontrole v svetovnem knjižničarstvu, najpomembnejše knjižničarske konference na to temo ter način delovanja normativne kontrole v svetu in v knjižnično-informacijskih sistemih, ki delujejo na platformi COBISS. V prispevku je opisan tudi celoten postopek oblikovanja črnogorske normativne datoteke osebnih imen, njen pomen za katalogizacijo in razvoj univerzalne bibliografske kontrole ter za črnogorsko knjižnično skupnost. CONOR.CG je izdelan v skladu s *Smernicami za normativne zapise in napolila* (GARR) v formatu COMARC/A za normativne podatke. Format spada v družino COMARC, prav tako kot format za bibliografske podatke COMARC/B, na katerem temelji vzajemni katalog COBIB.CG. Normativni zapisi so oblikovani v skladu z nacionalnimi katalogizacijskimi pravili PPIAK. Normativna kontrola osebnih imen v sistemu COBISS.CG, v katerem so značnice v cirilici in latinici, temelji na implementiranem standardnem modelu bibliografskih in normativnih zapisov z vzporednimi polji.

KLJUČNE BESEDE: normativna kontrola, osebna imena, normativna datoteka, platforma COBISS, CONOR.CG

---

1 Uvod

O normativnoj kontroli i njenoj upotrebi u bibliotečkim katalozima pisao je veliki broj autora, a u nekoliko navrata održane su i konferencije koje su u potpunosti bile posvećene ovoj problematici. Uvidom u članke objavljene na ovu temu i brojne internet stranice posvećene normativnoj kontroli jasno je da je normativna kontrola jedna od tema koja je u velikoj mjeri zaokupljala i zaokuplja i dalje pažnju profesionalne bibliotečke javnosti u svijetu u posljednjoj deceniji XX vijeka i početkom XXI vijeka (Authority, 2023).

Najuopštenija definicija normativne kontrole upućuje na to da ona predstavlja izraz koji se upotrebljava u bibliotečko-informacionoj djelatnosti sa svrhom da opiše praksu kreiranja i održavanja odrednica za bibliografski materijal u bibliotečkom katalogu. Normativna kontrola ispunjava dvije važne funkcije. Najprije omogućava katalogizatorima da iste kreiraju na zadovoljavajući način i sa sličnim ili identičnim odrednicama. Tako se, na primjer, dva autora koja stvaraju pod istim imenom mogu razlikovati tako što im se doda srednji inicijal imena ili datumi rođenja i/ili smrti. Druga funkcija koju ispunjava normativna kontrola odnosi se na to da pomoću nje katalogizatori smještaju zajedno materijale koji logički tu pripadaju, iako su sami predstavljeni na drugačiji način. Autorica koja se izuzetno mnogo bavila ovom problematikom Mirna Viler (Mirna Willer) ističe da je zahvaljujući normativnoj kontroli u bibliotekama omogućeno da se svaki izraz koji se upotrebljava kao kataloška odrednica stavi u odnos prema svim drugim oblicima tog izraza. Normativna kontrola podržava održavanje sistema odrednica unutar normativne datoteke i bibliografskih opisa jedinica građe unutar datoteke bibliografskih zapisa. Isto se primjenjuje i na kataloge na listićima, odnosno na održavanje usvojenih i neusvojenih odrednica kataloških listića. Sastoji se od uspostavljanja jednog usvojenog (standardnog) oblika imena ili skupa riječi, kao i od izrade uputnica neusvojenih (nestandardnih) oblika imena ili skupa riječi koji se stavljaju u odnos prema usvojenom obliku. Uspostavljanjem jednog usvojenog (standardnog) oblika ili (skupa) riječi (npr. stvarni naslovi), korisnici će pretražujući katalog pod tim usvojenim oblikom dobiti sve zapise jedinice bibliotečke građe koju katalog sadrži. (Willer, 2004)

Kataloška, odnosno jedinstvena odrednica predstavlja »utvrđeni oblik imena neke fizičke osobe ili naziva korporativnog tijela pod kojim se u abecednom katalogu okupljaju sve glavne kataloške jedinice publikacija (ili drugih jedinica bibliotečke građe) u kojima se ta osoba (tijelo) javlja u svojstvu autora, kao i sporedne, analitičke i skupne kataloške jedinice koje se za tu osobu ili tijelo izrađuju«. (Verona, 1986, 380–381) Normativna kontrola uključuje i izradu uputnica sa neusvojenih (nestandardnih) oblika imena ili skupa riječi koje se stavljaju u odnos prema usvojenom obliku.

U ovom kontekstu treba istaći i rad još jedne autorke sa prostora Jugoistočne Evrope. Gordana Popović-Bošković (2001) analizirala je normativnu kontrolu u XXI vijeku, koja za cilj ima obezbjeđivanje kontrolisanog pristupa vezama koje se uspostavljaju između bibliografskog zapisa i uspostavljenog sistema odrednica. Prema riječima autorke, računarski sistemi specifične arhitekture, u koje su ugrađeni neophodni metodi za navigaciju, u stanju su da obezbijede korišćenje složenih bibliografskih informacija istovremeno uključujući i mnoštvo informacija koje nastaju iz međusobnog odnosa različitih bibliografskih jedinica, npr. odnos originalnog djela i zapisa o autorima i korporativnim tijelima, odnos originalnog djela i njegovog prevoda i slični odnosi. Normativna kontrola koju podržavaju razni kontrolisani rječnici i tehnike pretraživanja vodi korisnike kroz komplikovane sisteme bibliografskih odnosa do željene bibliotečke građe.

Pomenuta autorka ističe da je u savremenim elektronskim katalozima praktično svaki podatak iz zapisa pretraživ, ipak, ako podaci u njemu nisu do kraja precizni, mogućnost da se pretraživanjem dobiju tražene informacije nije uvijek dostatna. Ukoliko u računarske programe, odnosno u softvere koji su kreirani za primjenu u bibliotečkim katalozima nije uvedena normativna kontrola, u slučaju da se pojavi više autora sa istim imenom, programi ih nisu u stanju razlikovati. Bez normativne kontrole teško je razlučiti kojem tačno autoru ili korporativnom tijelu pripada konkretni dokument. To može dovesti do gubitka informacije, a prevashodni zadatak kataloga je da se informacije organizuju na takav način da korisnik uz što manje utrošenog vremena dođe do potrebne i tražene informacije (Popović-Bošković, 2001).

Normativnoj kontroli kao značajnoj temi u oblasti bibliotekarstva bilo je posvećeno i nekoliko konferencija koje su okupile eminentne svjetske stručnjake. Jedna od značajnih konferencija u svjetskim razmjerama održana je na inicijativu Online Computer Library Center – OCLC-a, u Dublinu, Ohajo (Ohio), u periodu od 31. marta do 1. aprila 1996. godine, pod nazivom: *Authority Control in the 21st Century: an Invitational Conference*, na koju su pozvani brojni stručnjaci iz oblasti bibliotekarstva. Na ovoj konferenciji razmatrana su najznačajnija iskustva u primjeni normativne kontrole u posljednjoj deceniji XX vijeka, sa isticanjem predviđanja kako će se dalje razvijati njena primjena, sa stavljanjem akcenta na njenu primjenu i upotrebljivost u digitalnom okruženju savremenih biblioteka (Authority, 1996).

Sljedeća izuzetno značajna međunarodna konferencija posvećena normativnoj kontroli održana je u Italiji, u Firenci, od 10. do 12. februara 2003. godine, pod nazivom *Authority Control: Definition and International Experiences*. Autorka Barbara B. Tillet (Barbara B. Tillet) u svom izlaganju tokom ove konferencije prezentirala je izvještaj o aktuelnom stanju u primjeni normativne kontrole. Takođe je iznijela i nove poglede u odnosu na IFLIN Univerzalnu bibliografsku kontrolu i buduću viziju virtuelne međunarodne normativne datoteke kao polazne osnove za izgradnju semantičkog veća (Tillet, 2004).

Autor Majkl Gorman (Michael Gorman) je u svom izlaganju na konferenciji razmatrao normativnu kontrolu u kontekstu bibliografske kontrole i istakao da one predstavljaju »dvije strane istog novčića«. On je istakao da katalogizacija nije moguća bez standardizovane pristupnice, a normativna kontrola predstavlja mehanizam pomoću kojeg postizemo neophodni stepen standardizacije. U svom radu se u vezi sa normativnom kontrolom osvrnuo i na sheme metapodataka, koje su nastale kao rezultat želja nebibliotekara da se poboljša kvalitet informacija koje dobijaju putem veb stranica (Gorman, 2004).

Izlaganje Mirne Viler (Mirna Willer) u okviru ove konferencije bilo je posvećeno UNIMARC formatu, njegovoj namjeni i prikazu dotadašnja dva izdanja formata. Ona se osvrnula i na istorijski razvoj standardizacije na polju normativne kontrole. Tu je navela International Conference on Cataloguing Principles u organizaciji Iflinog komiteta za katalogizaciju, održanu u Parizu 1961. godine, kada je započeto temeljito preispitivanje tadašnje kataloške teorije i prakse. Rezultat ove konferencije bila su *Pariška načela* (engl. *The Paris Principles*), čiji je jedan od zaključaka bio da se pokrene rad na stvaranju pravila za strukturiranje oblika jedinstvenih odrednica za lična imena autora. U daljem izlaganju je pomenut i Međunarodni susret kataloških stručnjaka (engl. International Meeting of Cataloguing Experts) održan 1969. godine u Kopenhagenu, na kojem je između ostalog preporučeno da se gdje god je to moguće koriste originalni oblici imena i titula. Takođe, u ovom izlaganju pomenut je i Iflin program Univerzalne bibliografske kontrole, koji je pripremila Doroti Anderson (Dorothy Anderson) i koji je objavljen 1974. godine. U dijelu normativne kontrole ovaj program je naglašavao da nacionalne bibliografske agencije treba da snose odgovornost za autorizovane oblike imena autora i naziva korporativnih tijela u svojoj zemlji. Potom je autorka navela da su u okviru Međunarodne konferencije o nacionalnim bibliografijama (engl. International Conference on Bibliographies) održanoj 1977. godine, potvrđena ova načela, koja su 1998. godine revidirana na Konferenciji o nacionalnim bibliografskim servisima održanoj u Kopenhagenu.

U istom izlaganju istaknuto je da je tokom Ifline konferencije, održane 1978. godine u mjestu Srbske Pleso (tadašnja Čehoslovačka), osnovana Iflina radna grupa za međunarodni normativni sistem (engl. The IFLA Working Group on an International Authority System), čiji su se zadaci odnosili na razmatranje i formulisanje specifikacija za međunarodni normativni sistem kako bi se zadovoljile bibliografske potrebe biblioteka, potom na razvoj formata UNIMARC za normativne podatke i na razvoj metoda za efikasnu i uspješnu razmjenu normativnih datoteka. U radu su ukratko prikazane i *Smjernice za izradu normativnih kataloških jedinica i uputnica* (GARE) iz 1984. godine, kao i *Smjernice za normativne zapise i uputnice* (GARR) iz 2001. godine i dva izdanja UNIMARC formata (1991. i 2001. godine) (Willer, 2004).

Značajno je pomenuti i rad autora Glena E. Patona (Glenna E. Pattona) posvećen aktivnostima Ifline Radne grupe za uslove za funkcionalnost i numerisanje normativnih zapisa (engl. IFLA UBCIM Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records - (FRANAR)). Opisao je veze ove radne grupe sa drugim sektorima informacione zajednice u kojima se kreiraju i održavaju podaci koji su slični bibliotečkim normativnim datotekama. Bavi se i pitanjima opisa modela entitet – odnos, koji je razvila radna grupa FRANAR u domenu proširenja modela Uslova za funkcionalnost bibliografskih zapisa (engl. Functional requirements for bibliographic records - FRBR) na normativne podatke (Patton, 2004).

I na kraju treba pomenuti i članak Mari-Frans Plasar (Marie-France Plassard) koji je bio posvećen IFLA i normativnoj kontroli, odnosno istorijatu uvođenja normativne kontrole u međunarodni bibliotečki sistem. Taj proces je otpočeo sedamdesetih godina dvadesetog vijeka i bio je usmjeren na publikovanje međunarodnih normativnih lista i formulisanje međunarodnih pravila koja određuju strukturu normiranih oblika (Plassard, 2005).

2 Primjena normativne kontrole u savremenim katalozima

Primjena normativne kontrole u savremenim katalozima podrazumijeva da je katalogizator, nakon primitka novog dokumenta, izvršio provjeru da li u relevantnim bazama podataka već postoji takav bibliografski zapis, a u lokalnim i međunarodnim normativnim bazama podataka traži da li su normativni oblici za podatke o konkretnom dokumentu već uspostavljeni. Potom preuzima sve podatke koji su mu potrebni, dok kod novih odrednica kontroliše saglasnost tih podataka sa podacima na dobijenom dokumentu. Normativna kontrola podrazumijeva vezu između kataloškog zapisa i zapisa normativne kontrole, odnosno postojanje baze bibliografskih podataka i baze normativnih podataka.

U daljem tekstu biće opisana iskustva u primjeni normativne kontrole u razvijenim zemljama svijeta, s posebnim osvrtom na model VIAF (Virtual International Authority File), kao i uvođenje i implementacija normativne kontrole u bibliotečke sisteme zemalja koje koriste platformu COBISS.

2.1 Virtual International Authority File (VIAF)

U svjetlu realizovanja modela FRAR (Uslovi za funkcionalnost normativnih zapisa, engl. Functional Requirements for Authority Records), odnosno FRAD (Uslovi za funkcionalnost normativnih podataka, engl. Functional Requirements for Authority Data), koje je razvila radna grupa FRANAR u zemljama sa najrazvijenijim bibliotečkim sistemima i sa najbogatijom bibliotečkom praksom u svijetu, uveden je model zajedničke saradnje na polju normativnih podataka. Njemačka nacionalna biblioteka (Die Deutsche Nationalbibliothek), Nacionalna biblioteka Francuske (Bibliothèque nationale de France), Kongresna biblioteka (Library of Congress) i Online Computer Library Center (OCLC) sklopili su u oktobru 2007. godine sporazum čiji je cilj da zajedničkim snagama grade i razvijaju Virtual International Authority File (VIAF), tj. virtuelnu međunarodnu normativnu datoteku. Pojedinačne normativne datoteke u modelu VIAF integrisane su virtuelno u zajednički servis normiranih podataka, koji nudi pristup imenima iz svih inkorporiranih normativnih datoteka.

Sporazum počiva na prethodno urađenom istraživačkom projektu u kojem su Njemačka nacionalna biblioteka, Kongresna biblioteka i OCLC spajanjem svojih datoteka ličnih imena dokazali da je izvodljiva izgradnja virtuelne međunarodne normativne datoteke, čak i kada je riječ o velikim datotekama. Na osnovu novog ugovora o saradnji u ovaj projekat se uključuje i Nacionalna biblioteka Francuske i VIAF se 2008. godine proširuje francuskom normativnom datotekom. Postupke povezivanja normativnih datoteka u zajedničku virtuelnu datoteku razvija i održava OCLC.

Ova zajednička datoteka otjelotvoruje davnašnji san u svijetu bibliotekarstva. VIAF bi trebalo da doprinese da se troškovi katalogizacije u pojedinačnim bibliotekama umanje pomoću alatke koja bi pokazivala koji jezik ili pismo korisnik preferira prilikom odabira ličnog imena (a kasnije i za korporativna tijela, geografske nazive i dr.). Jedan ovakav sistem mogli bi koristiti veb

sistemi i tako bi se prilikom pretrage postigla preciznost koja sada sa pretraživačima poput Gugla nedostaje. Ukoliko se VIAF proširi i na semantički veb otvoriće se putevi da dođemo do različitih informacija o traženoj osobi ili sa drugim interesantnim izvorima informacija povezanim s tom istom osobom – npr. njen blog, podaci sa Vikipedije, biografske informacije u leksikonima ili enciklopedijama, članci u časopisima, i još mnogo toga.

VIAF danas uključuje nacionalne biblioteke, kulturne agencije i druge velike institucije iz cijelog svijeta. U VIAF-u su predstavljeni podaci više od 40 organizacija iz više od 30 zemalja. Ovi saradnici učestvuju u upravljanju VIAF-om preko VIAF savjeta, koji daje smjernice o politikama, praksi i radu VIAF-a (VIAF, 2023).

2.2 Uvođenje normativne kontrole u sistem COBISS

Neke od karakteristika normativne kontrole u sistemu COBISS (Kooperativni online bibliografski sistem i servisi) su sljedeće:

- personalni podaci o autorima mogu se unositi samo u normativne zapise,
- linkovanje između bibliografskog i normativnog zapisa uspostavljeno je unošenjem broja normativnog zapisa u potpolje 70X3,
- kada se bibliografski zapis pojavljuje u kompletnom formatu, prikazuju se i personalna odrednica i svi varijantni oblici imena iz normativnog zapisa,
- automatska sinhronizacija normativnih i bibliografskih zapisa vrši se svakodnevno (Rogina, 2008).

Baze normativnih zapisa i normativna kontrola u mreži COBISS.net implementirane su u različitim periodima, a počeci zamisli datiraju još od kraja 90-ih godina XX vijeka.

Prva verzija prototipne normativne baze podataka u sistemu COBISS je bila slovenačka baza CONOR.SI (2023). Verzija 1.0 napravljena je oktobra 1996, kad je u slovenačkoj uzajamnoj bibliografsko-kataložskoj bazi podataka COBIB.SI egzistiralo 1.052.915 bibliografskih zapisa sa ukupno 1.408.020 polja sa ličnim imenima. Kreiranih zapisa je bilo 455.208, i to 82.658 zapisa za slovenačke autore i 372.550 zapisa za strane autore. Kod 9.023 zapisa su se pojavila i varijantna imena – ukupno 10.690.

Na osnovu prethodnih dogovora druga prototipna baza podataka CONOR.SI V2.0 kreirana je novembra 1997, kad je u slovenačkom COBIB-u bilo 1.209.761 bibliografskih zapisa. Iz lokalne baze podataka Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) bilo je uključeno 66.409 bibliografskih zapisa, pored toga još i 380.074 zapisa iz COBIB-a sa ukupno 434.054 polja ličnih imena. U drugoj verziji baze podataka CONOR nalazilo se ukupno 80.993 kreiranih zapisa. Od toga je 6.548 zapisa sadržalo i 8.096 varijantnih imena.

Treća verzija prototipne baze podataka CONOR V3.0 bila je kreirana u aprilu 1998, kada je bilo u COBIB-u 1.320.078 bibliografskih zapisa. Iz lokalne baze podataka NUK uključeno je 12.198 zapisa, osim toga i 178.095 zapisa sa šiframa istraživača iz COBIB-a sa ukupno 250.039 polja za lična imena. U ovoj verziji kreirano je 12.621 zapisa. Za 2.180 zapisa je bilo zabilježeno i 2.955 varijantnih imena (Seljak et al., 1999).

Prava baza podataka CONOR.SI za normativnu kontrolu ličnih imena i imena korporacija (baza podataka za normativno kontrolo osebnih imen in imen korporacij) kreirana je decembra

2001. godine. Upisano je bilo 20.194 zapisa za slovenačke istraživače, čija su djela katalogizirana u bazi podataka COBIB.SI, kao i za slovenačke autore čija su se djela u zadnje četiri godine pojavila u slovenačkoj bibliografiji. Zapisi su kreirani u nacionalnom formatu COMARC/A.

Do sredine aprila 2003. godine baza CONOR.SI je bila u fazi redigovanja. Istovremeno sa redigovanjem unošeni su i novi zapisi, tako da je na kraju ove faze baza imala 24.580 zapisa. Od 22. aprila 2003. godine, kad je u sistem COBISS.SI uključena normativna kontrola ličnih imena, baza podataka se svakodnevno ažurira i dopunjava zapisima za autore koji se tekućim prilivom pojavljuju po prvi put u bibliografskim bazama.

Od novembra 2018. godine počeo je upis slovenačkih normativnih zapisa za lična imena u VIAF, čime se Slovenija priključila nacionalnim bibliotekama i drugim institucijama koje oblikuju normativne zapise. (Krajnc Vobovnik, 2018.)

U sistemu COBISS uslijedilo je proširenje normativnih osnova i normativne kontrole na različite pristupne tačke. U okviru mreže COBISS.net 2021/2022. godine više od polovine od devet nacionalnih sistema imalo je barem jednu vrstu normativne evidencije i normativne kontrole. Baze normativnih podataka za imena osoba uspostavljene su do 2021/2022. u sistemima COBISS.SI, COBISS.BG, COBISS.SR, COBISS.AL i COBISS.KS (Badovinac i Mazić, 2022). Posebno je zanimljiv razvoj projekta implementacije normativnih baza i normativne kontrole u sistemu koji uvodi programska rješenja za istovremenu upotrebu latiničnog i ćiriličnog pisma (Mazić, 2014.)

Podaci sa bibliografskih izvora na jezicima koji koriste ćirilično i latinično pismo prenose se u bibliografske zapise na originalnom pismu. Podatke na ostalim jezicima možemo da transliteriramo u latinicu ili prepíšemo na izvornom pismu. Koji podaci se navode na izvornom pismu i koji se transliteriraju u nadležnosti je pojedinačnih nacionalnih centara. U COBISS sistemima, čiji se jezik katalogizacije izražava isključivo ćiriličnim pismom (npr. bugarski, makedonski), napomene i ostali podaci na jeziku katalogizacije unose se na ćiriličnom pismu; u COBISS sistemima, kod kojih je jezik katalogizacije na dva pisma (npr. srpski i crnogorski), napomene i srodni podaci na jeziku katalogizacije prate pismo glavnog dijela bibliografskog opisa. Imenske i predmetne odrednice unose se u bibliografske zapise slobodno ili pod normativnom kontrolom. Pismo slobodno unesenih odrednica, kao i unos njihovih alternativnih oblika, određeni su lokalnim kataloškim pravilima. Unos odrednica pod normativnom kontrolom obavlja se posredstvom normativnih zapisa s pristupnim tačkama na alternativnim pismima – ćirilici i latinici (COBISS3/Katalogizacija, 2022, pogl. 13.2).

Prilikom postavljanja normativnih osnova i normativne kontrole u srpskom sistemu COBISS.SR razvijen je model dvaju alternativnih pisma (ćiriličnog i latiničnog), koji se kasnije prenosi i na crnogorski sistem COBISS.CG (Tominac, 2020).

3 Uspostavljanje normativne kontrole ličnih imena u sistemu COBISS.CG

Normativna kontrola ličnih imena u sistemu COBISS.CG, kao i u ostalim nacionalnim sistemima COBISS koji upotrebljavaju jedinstvene odrednice na ćiriličnom i na latiničnom pismu, temelji na implementiranom standardnom modelu bibliografskih i normativnih zapisa sa paralelnim poljima.

U okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2019. godinu, koji je krajem decembra 2018. usvojila Vlada Crne Gore, odobrena je i realizacija projekta koji se odnosio na izvođenje kursa »Upotreba programske opreme COBISS3 – redakcija inicijalna baze CONOR.CG«. Organizacija ovog kursa predstavljala je prvi preduslov za formiranje baze ličnih imena autora i korporacija CONOR.CG. U saradnji sa Institutom informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora najprije je definisan opseg inicijalne baze CONOR.CG, koji je obuhvatao 15.758 zapisa. Vršeni su intenzivni kontakti sa Gordanom Mazić, instruktorom iz IZUM-a za COBISS kurseve. Formiran je i budući petnaestočlani redaktorski tim, koji je najprije trebalo da odsluša pomenuti kurs. Tim su sačinjavali renomirani bibliotekari iz raznih tipova biblioteka koje su članice sistema COBISS.CG (iz Nacionalne biblioteke sedam, iz univerzitetske i visokoškolskih biblioteka četiri, iz narodnih biblioteka tri i iz školskih biblioteka jedan polaznik). Svi polaznici ovog kursa posjeduju potrebna znanja i veliko iskustvo, što je i bio preduslov za početak realizacije aktivnosti na uvođenju normativne kontrole ličnih imena u crnogorski bibliotečko-informacioni sistem.

Kurs »Redakcija inicijalne baze CONOR.CG« uspješno je realizovan 26.03.2019. u računarskoj učionici COBISS centra Crne Gore. Kurs je vodila mr Gordana Mazić iz IZUM-a (Otpćela, 2019). Polaznici su osposobljeni za rad na redakciji novoformirane baze CONOR.CG.

Nakon kursa otvorena su korisnička imena u bazi CONOR.CG za sve polaznike, a njihov osnovni zadatak je bio da vrše kontinuiranu redakciju inicijalne baze CONOR.CG i po potrebi kreiraju nove zapise. Ovaj proces se uslijed uglavnom objektivnih okolnosti nije odvijao predviđenom dinamikom tako da je do kraja 2020. godine redigovano samo 34 % zapisa, a kreirana su 232 nova normativna zapisa. Uprkos relativno niskom procentu redigovanih zapisa, dalje odlaganje prelaska na kontrolisani unos ličnih imena moglo je dovesti do daljeg usporenja započetog procesa, koji je u evropskim bibliotečkim sistemima u velikom zamahu i već godinama unazad predstavlja standard pri kreiranju bibliografskih zapisa. Stoga je Nacionalni COBISS centar Crne Gore u saradnji sa IZUM-om početkom 2021. godine koncipirao detaljan plan koji će rezultirati uvođenjem normativne kontrole ličnih imena u sistem COBISS.CG. Shodno tom planu uspostavljanje normativne kontrole ličnih imena u sistemu COBISS.CG obuhvatao je sljedeće postupke:

- uspostavljanje okruženja za testiranje i za kurseve sa adekvatnim bazama podataka i programskom opremom COBISS3/Katalogizacija prilagođenom katalogizaciji sa normativnom kontrolom,
- testiranje inicijalno postavljenog okruženja COBISS3/Katalogizacija sa normativnom kontrolom,
- priprema i preuzimanje kursa »Prelazak na katalogizaciju sa normativnom kontrolom«,
- priprema kursa »C3/Katalogizacija – Ažuriranje baze CONOR.CG«,
- osvježavanje znanja o određivanju jedinstvenog, uporednog, varijantnog i srodnog oblika ličnog imena u bibliotečkom sistemu u Crnoj Gori,
- priprema spiska aktivnih katalogizatora koje treba uključiti u edukaciju,
- izvođenje kursa »Prelazak na katalogizaciju sa normativnom kontrolom«,
- preuzimanje kursa »C3/Katalogizacija – ažuriranje baze CONOR«,
- proširenja kursa »C3/Katalogizacija – početni kurs«,
- okončanje inicijalnog ažuriranja baze CONOR.CG,

- prelazak na katalogizaciju sa normativnom kontrolom u COBISS.CG,
- integracija CONOR.CG u COBISS+ i
- uključivanje redovne dnevne sinhronizacije CONOR i bibliografskih zapisa.

Krajem 2021. i početkom 2022. godine svi crnogorski aktivni katalogizatori, njih 117, uspješno su završili kurs »Upotreba programske opreme COBISS3/Prelazak na katalogizaciju sa normativnom kontrolom«. Ukupno petnaest jednodnevnih kurseva održala je mr Đurđa Martinović.

U junu 2022. održan je i kurs »Upotreba programske opreme COBISS3/Ažuriranje CONOR«, koji je održala mr Vjenceslava Ševaljević, koji je bio namijenjen budućim redaktorima baze CONOR.CG koji su stekli privilegije za ažuriranje ove baze, i to privilegiju za kreiranje i uređivanje punih normativnih zapisa za lična imena i preuzimanje zapisa iz baze podataka LC/NAF (CAT_NEWPN), kao i privilegiju za povezivanje bibliografskih zapisa sa normativnim zapisom.

Tokom ovog pripremnog perioda katalogizatori su vježbali kreiranje kratkih normativnih zapisa u testnoj bazi, a redaktori inicijalne baze CONOR.CG su sporadično vršili redakciju zapisa. Dvoje redaktora iz CNBCT, Natalija Bokan i Mirko Martinović, iz postojeće inicijalne baze izbrisali su takođe sve duplirane zapise za lična imena, jer je to bilo moguće samo prije prelaska cjelokupnog sistema na katalogizaciju sa normativnom kontrolom. Nacionalni COBISS centar (NCC) je svim aktivnim katalogizatorima prosljedio *Opšta uputstva za oblike ličnih imena*, koncipirana na osnovu *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednice i redalice* (PPIAK), autorke Eve Verone (1986). S obzirom da su tokom 2021. i 2022. godine ispunjeni svi neophodni preduslovi za uvođenje katalogizacije sa normativnom kontrolom direktorica Nacionalne biblioteke Crne Gore »Đurđe Crnojević« je dana 29.11.2023. donijela odluku da cjelokupni sistem COBISS.CG od 12. decembra 2022. pređe na katalogizaciju sa normativnom kontrolom ličnih imena. Neposredno pred prelazak na katalogizaciju sa normativnom kontrolom NCC je u saradnji sa Upravom biblioteke izradio i kratko uputstvo za rad u bazi CONOR kao podsjetnik i pomoć u radu, sa primjerima za zapis za lično ime domaćeg autora, zapis za lično ime čije je originalno ime na stranoj latinici, zapis za lično ime čije je originalno ime na stranoj ćirilici, zapis za osobu koja se potpisuje i sa srednjim slovom, zapis za više osoba, zapis za osobu sa atributom, zapis za istraživača evidentiranog u E-CRIS bazi, zapis za osobu sa dvojnim prezimenom.

Evo nekoliko primjera sadržanih u ovom uputstvu za unos u formatu COMARC/A:

1. Zapis za lično ime domaćeg autora

Obratiti pažnju na:

- Obavezni unos paralelnih polja 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime* i to:
  - Prvo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: oblik imena na crnogorskoj ćirilici – potpolje 2007- *Pismo osnovnog dela pristupne tačke* kod »cf«;
  - Drugo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: oblik imena na latinici - – potpolje 2007- *Pismo osnovnog dela pristupne tačke* kod »ba«.
- Polje 340 – *Napomena o biografiji i delu*: kratka biografska napomena.

- Polje 400 – *Varijantna pristupna tačka – lično ime*: unos varijantnih oblika imena (ukoliko postoji takav oblik).
- Polje 810 – *Podatak je u*: unos bibliografskih izvora koji ilustruju usvojene i varijantne oblike imena unesene u polja 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime* i 400 – *Varijantna pristupna tačka – lično ime* (slika 1).

ID=1754729 LN=0000006854 PN V1 11.03.2019 CONOR::IZUM Updated: 15.06.2020 CONCG::UBPG_NIKOLETA Copied: 0

001 ac - исправљени запис bx - нормативни запис ca - лично име
100 ba - усвојена cспг - црногорски gcf - ћирилица - црногорска
101 asrp - српски
102 asrb - Србија
106 a0 - може да се користи и као предметна ознака
120 aa - женски ba - лично име се разликује
152 aPPIAK - Правилник и приручник за израду абецедних каталога
19011 a1968

200 17cf - ћирилица - црногорска aМарковић bИванка f1968-
200 17ba - латиница aMarković bIvanka f1968-

340 aРедовни професор на Медицинском факултету Универзитета у Београду, област истраживања медицинска и клиничка биохемија.
400 15z - остало 7cf - ћирилица - црногорска aМарковић bИванка Д. f1968-
400 15z - остало 7ba - латиница aMarković bIvanka D. f1968-

810 aБиохемијски показатељи фактора ризика у развоју стенозе прије и послје PCI : докторска дисертација / Snežana Pantović [Elektronski izvor]. - 2015
992 brmik2020

Slika 1: Zapis za lično ime Марковић, Ивана = Marković, Ivana

2. Zapis za lično ime čije je originalno ime na stranoj latinici

Obratiti pažnju na:

- Obavezni unos paralelnih polja 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime* i to:
  - Prvo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: fonetski oblik imena na crnogorskoj ćirilici – potpolje 2007 – *Pismo osnovnog dela pristupne tačke kod »cf«* (transkribovan prema datim pravilima);
  - Drugo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: etimološki oblik imena na originalnoj latinici (slika 2).

D=3872617 LN=0000015127 PN V1 11.03.2019 CONOR::IZUM Updated: 21.08.2020 CONCG::CNBCT_VEKICA Copied: 0

001 ac - исправљени запис bx - нормативни запис ca - лично име
100 ba - усвојена cспг - црногорски gcf - ћирилица - црногорска
101 ager - немачки аспг - црногорски
106 a1 - не користи се као предметна ознака
120 aa - женски ba - лично име се разликује
152 aPPIAK - Правилник и приручник за израду абецедних каталога
200 17cf - ћирилица - црногорска aШмит bИнгеборг
200 17ba - латиница aSchmidt bIngeborg

340 aПреводац са њемачког језика.
400 17ba - латиница aŠmit bIngeborg
810 aTumačenje prirode i psihe / K. [Karl] G. [Gustav] J. [Jung], W. [Wolfgang] Pauli. - 2011
992 bvš2020

Slika 2: Zapis za lično ime : Шмит Ингеборг = Schmidt, Ingeborg

3. Zapis za lično ime čije je originalno ime na stranoj ćirilici

Obratiti pažnju na:

- Obavezni unos paralelnih polja 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime* i to:
  - Prvo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: etimološki oblik imena na originalnoj ćirilici;
  - Potpolje 2007 – *Pismo osnovnog dela pristupne tačke*: za ćirilični oblik imena unosi se kod »ca« (za makedonsku ćirilicu kod je »cc«).
  - Drugo polje 200 – *Normativna pristupna tačka – lično ime*: transliterisani oblik imena prema PPIAK Eve Verone na latinici.
- Polje 400 – *Varijantna pristupna tačka – lično ime*: unosi se fonetski oblik imena na crnogorskoj ćirilici, a u drugo polje 400 – *Varijantna pristupna tačka – lično ime* na latinici (slika 3).

```
ID=1509481 LN=0000005896 PN V1 11.03.2019 CONOR::IZUM Updated: 10.11.2022 CONCG::BPMTNP_RADMLR Copied: 0
001 ac - ispravljani zapis bx - normativni zapis ca - lično ime
100 ba - usvojena ccnr - crnogorski gcf - ćirilica - crnogorska
101 arus - ruski
102 arus - Rusija
106 a0 - može da se koristi i kao predmetna oznaka
120 aa - ženski ba - lično ime se razlikuje
152 aPPIAK - Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga
19011 a1929
19111 a2013
200 17ca - ćirilica - nije specifikovana aКутасова bОльга Дмитриевна f1929-2013
200 17ba - latinica aKutasova bOl'ga Dmitrievna f1929-2013
340 aКњижевна критичарка и преводитељица са јужнословенских језика
400 17cf - ćirilica - crnogorska aКутасова bОлга Дмитријевна f1929-2013
400 17ba - latinica aKutasova bOlga Dmitrijevna f1929-2013
400 17cf - ćirilica - crnogorska aКутасова bОлга f1929-2013
400 17ba - latinica aKutasova bOlga f1929-2013
400 17cf - ćirilica - crnogorska aКутасова bО. f1929-2013
400 17ba - latinica aKutasova bO. f1929-2013
810 aVolšebna□ja metla / Grozdana Olujić. - 2009
992 brr20
```

Slika 3: Zapis za lično ime: Кутасова, Ольга Дмитриевна = Kutasova, Olga Dmitrevna

Proces katalogizacije sa normativnom kontrolom u sistemu COBISS.CG odvija se uglavnom bez većih problema i nedoumica. Kolege katalogizatori se za pomoć u radu obraćaju NCC-u. Krajem maja meseca 2023. održan je još jedan kurs »Upotreba programske opreme COBISS3/Ažuriranje CONOR«. Ovaj kurs je vodila mr Đurđa Martinović, a pohađalo ga je 9 polaznika. Trenutno u našem sistemu imamo 17 redaktora za bazu CONOR.CG uz dva predavača za kurs »Ažuriranje CONOR«, koji takođe imaju sve redaktorske privilegije.

Na dan 18.09.2023. u bazi CONOR.CG broj kreiranih zapisa iznosio je 18.714, a broj redigovanih zapisa 10.585. S obzirom da se ova baza svakodnevno dopunjava novim zapisima koji nijesu uvijek ujednačenog kvaliteta, neophodno je da se na nivou sistema COBISS.CG odrede bar dva bibliotekara redaktora čiji će isključivi zadatak biti bavljenje kvalitetom i ujednačenošću baze. Za sada je taj plan dosta daleko od realizacije, jer u Nacionalnoj biblioteci je evidentan

nedostatak stručnog bibliotečkog kadra. Iz istog razloga je potpuno neizvjesno kada će se moći planirati i otpočeti rad na retrospektivnom povezivanju starijih, tj. ranije kreiranih bibliografskih zapisa sa CONOR-om.

4 Zaključak

Na samom kraju ovog rada, može se izvesti nesumnjivi zaključak da je implementacija normativne kontrole u savremenim bibliotečkim katalozima proces koji sve više zaživljava i koji neprestano pokazuje svoje prednosti, naročito sa stanovišta potreba i očekivanja modernih korisnika bibliotečkih usluga i potencijala. Svakako je bitno istaći intenciju povezivanja nacionalnih normativnih datoteka u veće, međunarodne normativne datoteke, što je inicirano prevashodno u zemljama sa razvijenom bibliotečkom djelatnošću. Ovu inicijativu bi svakako trebalo da prihvate i u ostalim, u prvom redu nacionalnim bibliotekama, širom svijeta.

Na način kako su se do kraja 2022. godine unosila imena autora u crnogorskoj uzajamnoj bibliografskoj bazi podataka, korisnici su nerijetko ostajali bez prave informacije, jer ih poneki varijantni oblik imena nije mogao uvijek uputiti na jedinstveni oblik imena autora. Stoga je bilo neophodno da Nacionalna biblioteka Crne Gore, u čijem je djelokrugu rada odgovornost za kvalitet uzajamne bibliografske baze podataka, pokrene i realizuje niz pripremnih radnji, koje su omogućile postupnu implementaciju normativne kontrole u sistem COBISS.CG. Zahvaljujući činjenici da je krajem 2022. uspješno okončan proces uvođenja normativne kontrole ličnih imena u sistem COBISS.CG, crnogorsko bibliotekarstvo i crnogorski bibliotekari su se uključili u savremene tokove, koji su u razvijenim bibliotečkim sistemima već odavno dokazali svoju djelotvornost i opravdanost sa stanovišta korisnika bibliotečkih usluga.

Reference

Authority control, 2023. *New World Encyclopedia*. Dostupno na: https://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Authority_control&oldid=1094720 [16. 8. 2023].

Authority Control in the 21st Century: an Invitational Conference: March 31-April 1, 1996. Proceedings. Dublin (Oh.): OCLC: Dostupno na: <http://www.worldcat.org/arcviewer/1/OCC/2003/06/20/0000003520/viewer/file1.html> [27. 7. 2023].

Badovinac B. i Mazič, G., 2022. IFLA standardi, UNIMARC i COBISS sistem: značaj normativnih podataka. *Bosniaca*, 27, 9–23. Dostupno na: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/503/519> [18. 8. 2023].

COBISS3/Katalogizacija, 2022. Maribor: IZUM. Dostupno na: https://home.izum.si/izum/e-prirucnici/1_COBISS3_Katalogizacija/Ceo_1_COBISS3_Katalogizacija.pdf

Krajnc Vobovnik, A., 2018. Vpis slovenskih normativnih zapisov za osebna imena v VIAF. *Organizacija znanja*, 23(1–2), 11–20. Dostupno na: https://www.cobiss.si/oz/HTML/OZ_2018_1_2_final/14/index.html [18. 8. 2023].

Gorman, M., 2004. Authority control in the context of bibliographic control in the electronic environment. *Cataloging & Classification Quarterly*, 38(3/4), 11–22.

Mazić, G., 2014. Vzajemna katalogizacija v okolju dveh pisav. *Organizacija znanja*, 19(2), 64–71. Dostupno na; <https://oz.cobiss.si/en/clanek/vzajemna-katalogizacija-v-okolju-dveh-pisav/> [18. 8. 2023].

CONOR.SI - Normativna datoteka osebnih in korporativnih imen, 2023. Maribor: IZUM. Dostupno na: <https://plus.cobiss.net/cobiss/si/si/conor> [18. 8. 2023].

Patton, G. E., 2004. FRANAR: a conceptual model for authority data. *Cataloging & Classification Quarterly*, 38(3/4), 91–104.

Otpočela implementacija normativne kontrole ličnih imena u sistemu COBISS.CG, 2019. Cetinje: Nacionalna biblioteka Crne Gore - Đurđe Crnojević. Dostupno na: <https://www.nb-cg.me/me/dogadjaji/657-otpocela-implementacija-normativne-kontrole-licnih-imena-u-sistemu-cobisscg> [18. 8. 2023].

Plassard, M-F., 2005. IFLA i normativna kontrola. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 1, 319–328.

Popović-Bošković, G., 2001. Normativna kontrola u 21. veku. *Infoteka*, 1(1), 25–29.

Rogina, A., 2008. The use of the UNIMARC Format in COBISS.Net. Florence: A. Rogina. Dostupno na: [http://unimarc2meeting.bnportugal.pt/documentos/9 ANKA%20ROGINA.pdf](http://unimarc2meeting.bnportugal.pt/documentos/9_ANKA%20ROGINA.pdf) [18. 8. 2023].

Seljak, M. et al., 1999. Implementacija normativne kontrole v sistemu COBISS. *COBISS obvestila*, 4(1), 1–13. Dostupno na: <https://oz.cobiss.si/en/clanek/implementacija-normativne-kontrole-v-sistemu-cobiss-2/> [18. 8. 2023].

Tominac, A., 2020. Vzpostavljanje normativne kontrole v sistemu COBISS.net. *Blog COBISS*, 18. 2. 2020. Dostupno na: <https://blog.cobiss.si/2020/02/18/vzpostavljanje-normativne-kontrole/> [18. 8. 2023].

Tillet, B. B., 2004. Authority control: state of the art and new perspectives. *Cataloging & Classification Quarterly*, 38(3/4), 23–41.

Verona, E., 1986. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednice i redalice*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.

VIAF (Virtual International Authority File). Dostupno na: <https://viaf.org/> [18. 8. 2023].

Willer, M., 2004. UNIMARC Format for Authority Records: its scope and issues for authority control. *Cataloging & Classification Quarterly*, 38(3/4), 153–184.